

IZ KORESPONDENCIJE ANTUNA DOBRONIĆA (1878-1955): PRILOG BIOGRAFIJI

ANDREA RAKITIĆ

Glazbena škola Franje Kuhača
Trg svetog Trojstva 1
31000 OSIJEK

UDK / UDC: 78.071Dobronić, A.(044)

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/yvjrdcvzwy>

Prethodno priopćenje / Preliminary Paper

Primljeno / Received: 30. 1. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 26. 2. 2022.

Nacrtak

Korespondencija Antuna Dobronića u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu izvor je mnoštva podataka o životu i djelatnosti ovog skladatelja i stanju hrvatske glazbe prve polovice 20. stoljeća. Popisivanje, katalogizacija i analiza 792 jedinice gradiva iz prvih dviju kutija korespondencije koje pokrivaju razdoblje od 1887. do 1929. godine rezultiralo je novim detaljima o Dobronićevu životu i skladateljskom radu. Ovi podatci omogućuju da se već poznate činjenice nadopune i sagledaju u novome svjetlu, a otkrivaju i neke manje poznate aspekte njegova djelovanja, poput priprema za pisanje djela o općoj povijesti glazbe, organizacije nastupa Kraljevine SHS na međunarodnoj glazbenoj izložbi *Musik in Leben der Völker* u Frankfurtu i Dobronićeva doprinosa cecilijanskom pokretu u Hrvatskoj. Pisma sadrže i opi-

se, komentare i osvrte na skladateljski rad, koncertni život te nakladničku i publicističku djelatnost na hrvatskim prostorima, pa su tako i prilog rekonstrukciji hrvatske povijesti glazbe prve polovice 20. stoljeća.

Ključne riječi: Antun Dobronić; korespondencija; Nacionalna i sveučilišna knjižnica; skladateljski rad; cecilijanski pokret; glazbeno izdavaštvo; publicistika; povijest glazbe; izložba *Musik in Leben der Völker* Frankfurt 1927.

Keywords: Antun Dobronić; correspondence; National and University Library; composing; Cecilian movement; music publishing; journalism; history of music; *Musik in Leben der Völker* exhibition in Frankfurt 1927

Od 2007. godine, kada je Rajka Dobronić-Mazzoni ostavštinu svojega oca, skladatelja Antuna Dobronića darovala Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, ovo je vrijedno gradivo u samo nekoliko navrata postalo predmetom istraživačkih pera. Dobronićeva korespondencija, dio ostavštine koji se čuva u Zbirci muzikalija i audiomaterijala Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, djelo-

mično je obrađena u okviru monografije Lelje Dobronić¹ te u trima radovima u kojima su autorice proučile Dobronićeve prepiske s jednom odabranom osobom.² No detaljna, sustavna obrada i analiza čitave Dobronićeve korespondencije, u kojoj se krije niz vrijednih podataka o skladatelju, ali i o čitavoj hrvatskoj glazbenoj sceni 20. stoljeća, do danas nije dovršena. Ovaj golemi pothvat započela sam 2019. godine u okviru svojeg diplomskog rada, a do danas sam popisala i obradila ukupno 792 jedinice.³

Korespondencija se nalazi u sedam kronološki organiziranih kutija koje pokrivaju razdoblje od 1887. do 1955. godine. Gradivo je, s iznimkom od nekoliko poderanih i oštećenih jedinica, vrlo dobro očuvano. Pisma su organizirana i povezana u svežnjeve, po jedan za svaku godinu, a zatim kronološki poslagana u kutije. Uz svaku kutiju dolazi i popis sadržaja koji obuhvaća datum, pošiljatelja i primatelja te tip pošiljke, a tijekom godina načinili su ga studenti različitih fakulteta. Ovi popisi sadrže značajan broj pogrešaka, naročito u imenima pošiljatelja i tipu gradiva, stoga mi nisu bili od veće koristi osim u svrhu okvirnog pregleda sadržaja kutija. Prvih šest kutija sadrži Dobronićevu profesionalnu korespondenciju s gotovo svim najvećim imenima hrvatske glazbe 20. stoljeća, glazbenim nakladnicima, urednicima časopisa, predstavnicima institucija te glazbenim ansamblima. Sedma kutija sadrži njegovu privatnu korespondenciju s obitelji i prijateljima. U okviru svojeg istraživanja popisala sam i obradila sadržaj prvih dviju kutija koji se odnosi na razdoblje od 1887. do 1929. godine.⁴ Podatke o gradivu bilježila sam u tablicu prema sljedećim kategorijama: redni broj, signatura, ime pošiljatelja, grad pošiljatelja, primatelj, grad primatelja, datum, tip gradiva, jezik, broj stranica, sadržaj (kratki opis), ključni pojmovi, prilozi i napomene. Najveću prepreku u obradi gradiva predstavljao je velik broj pisama na stranim jezicima, naročito na češkom, iz razdoblja Dobronićeva studija u Pragu.⁵ Drugi problem bila su pisma s izrazito nečitljivim rukopisima ili potpisima, među kojima vrijedi istaknuti ona klavirista Bele Pečića, obrada kojih još traje.

Među pošiljateljima nalaze se gotovo sva najveća hrvatska imena 20. stoljeća. Neki od nositelja tih imena su skladatelji Josip Štolcer Slavenski, Dora Pejačević.

¹ Lelja DOBRONIĆ: *Antun Dobronić*, Zagreb: Matica hrvatska, 2000.

² Vidi: Sanja MAJER-BOBETKO: Korespondencija Josip Štolcer Slavenski – Antun Dobronić, *Međimurje*, 17 (1988) 13/14, 130-137; Marija JANAČEK-BULJAN: Korespondencija Kuhač – Dobronić, *Arti musices*, 11 (1980) 1, 37-45; Rajka DOBRONIĆ-MAZZONI: Uz 100. obljetnicu rođenja Dore Pejačević: pisma Dore Pejačević Antunu Dobroniću, *Arti musices*, 17 (1986) 1, 137-142.

³ Popis svih obrađenih jedinica sa signaturama i kratkim opisima sadržaja pisama vidi u: Andrea RAKITIĆ: *Iz korespondencije Antuna Dobronića u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu*, diplomski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2021.

⁴ Od srca zahvaljujem voditeljici zbirke Tatjani Mihalić na pomoći i strpljenju prilikom obrade gradiva u prostorima Zbirke muzikalija i audiomaterijala Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

⁵ Ovom prilikom od srca zahvaljujem predsjedniku Hrvatsko-češkog društva Zagreb Marijanu Lipovcu na ljubaznoj pomoći prilikom prevođenja pisama s češkog jezika.

vić, Mladen Pozajić, Ivan Matetić Ronjgov, Krsto Odak, Jakov Gotovac, Blagoje Bersa, Fran Lhotka, Josip Hatze i drugi. Navedeni su i muzikolozi Franjo Kuhač, Dragutin Plamenac i Božidar Širola, izvođači Svetislav Stančić, Milan Graf, Oskar Nedbal i Juro Tkalčić. Neki od kazališnih intendantata i voditelja glazbenih ansambala među pošiljateljima su Petar Konjović, Branko Gavella i Ivo Hreljanović, a na popisu se nalaze i urednici glazbenih i drugih časopisa i novina Andro Mitrović, Milan Zjalić, Branimir Livadić i Antun Javand. Geografske lokacije pošiljatelja sugeriraju da je Dobronić stekao vrlo široku mrežu inozemnih i domaćih kontakata: u njoj su gotovo svi najvažniji gradovi tadašnje Kraljevine SHS i Kraljevine Jugoslavije, ali i veća svjetska središta poput Beča, Mainza, Praga, Trsta, Torina, Pariza, Berlina, Frankfurta i Varšave. Prva kutija sadrži 529 jedinica i završava zaključno s 1918. godinom. Najveći je broj jedinica na hrvatskom jeziku, a ostatak je na češkom, talijanskom, njemačkom, srpskom, slovenskom, francuskom i bugarskom jeziku. U drugoj kutiji nalaze se 263 jedinice na navedenim jezicima uz dodatak poljskog. Građivo obiju kutija većim je dijelom rukopisno. U pravilu se radi o pismima upućenima Dobroniću, s iznimkom 28 jedinica Dobronićevih skica pisama i odgovora.

Obrađena korespondencija daje uvid u Dobronićeve glazbene početke u Jel-si i u Hvaru – njegove prve glazbene poduke, utjecaje i skladateljske pokušaje. Nadalje sadrži i opise koncerata i drugih glazbenih događaja diljem Hrvatske koji mogu poslužiti kao prilog rekonstrukciji hrvatskog koncertnog života 20. stoljeća, a svjedoče i o djelatnosti nekoliko zborova i ansambala poput Glazbenog kluba »Lisinski«. Sveprisutan motiv u pismima upućenima Dobroniću razmišljanja su i ocjene njegovih suvremenika o stanju hrvatske glazbe. Neobično unificirana, iz njih se može iščitati velika težnja za boljitkom glazbenog života, uvjeta i prilika u Hrvatskoj, a čitatelju predstavljaju neprocjenjivu priliku da otkrije poznate povijesne činjenice sagleda u drugom svjetlu i iz prve ruke. Pisma obiluju i podacima o Dobronićevoj skladateljskoj i publicističkoj djelatnosti – s jedne strane otkrivaju postojanje nekoliko nepoznatih ili izgubljenih djela, a s druge strane kontekstualiziraju poznata djela prema okolnostima nastanka, broja i mogućnosti izvedbi te recepcije. Zahvaljujući korespondenciji, Dobroniću je sada moguće pripisati i neke nove, dosad slabo ili potpuno nepoznate zasluge, ali moguće je i upotpuniti već poznate biografske podatke novim detaljima, kako će pokazati naredni redci.⁶

⁶ Među postojećom literaturom o Dobroniću valja istaknuti: Pavao PALAVERSIĆ (ur.): *Antun Dobronić. Zbornik radova povodom 40. obljetnice smrti*, Jelsa: Matica hrvatska, 1995.

Mladost u Dalmaciji

Dobronićevo djetinjstvo i mladost, glazbene poduke i prve skladateljske pokušaje u rodnoj Jelsi i u Hvaru prethodno su opisale njegove kćeri Rajka Dobronić-Mazzoni i Lelja Dobronić.⁷ Korespondencija koja se odnosi na ovaj period nudi nadopune poznatih podataka u nekoliko aspekata: pisma njegovih kolega i prijatelja nude riječi podrške oko glazbenog obrazovanja i skladateljskog rada, a često sadrže osvrte i komentare na njegova prva djela. Postoji i nekoliko skica odgovora iz Dobronićeva pera koje izvrsno ocrtavaju entuzijizam i poletan duh mladog skladatelja, a uglavnom opisuju njegov rad te želje i planove za budućnost. Nadalje, mogu se pronaći i pisma iz kojih je razvidno od koga je i kako Dobronić primao neformalne glazbenoteorijske i skladateljske poduke prije odlaska u Prag, kao i spomeni o položenim ispitima i stečenim diplomama u Hrvatskoj.

Kao prvu osobu koja je u Dobroniću pobudila težnju za bavljenjem glazbom valja istaknuti svećenika i skladatelja Pavla Matijevića. Korespondencija pokazuje kako je upravo od njega primio svoje prve glazbene poduke – o tome svjedoče pisma s ispravljenim zadatcima iz harmonije,⁸ osvrta na prve skladbe i niz savjeta u daljnjem izučavanju glazbe. Još važnije bile su njegove poduke iz kompozicije, harmonije i kontrapunkta kod Josipa Hatzea, kod kojega je Dobronić odlazio u Split u vrijeme kada je kao učitelj radio u Visu. I u tom kontekstu postoje sačuvani ispravljeni zadatci i opaske o kompozicijama. Za razliku od preblagog Matijevića, koji je za mladog Dobronića imao samo riječi hvale, Hatze oštrije sudi o njegovim skladateljskim pokušajima, savjetujući mu da obustavi skladanje dok ne prouči dostatno djela bečkih klasičara, sve kako bi stekao dobar ukus i upoznao klasične vrste i oblike. Ton korespondencije sugerira veliku privrženost i srdačnost između entuzijastičnog učitelja i marljivog učenika. Dobronić je zatim molbu za daljnje poduke uputio Franji Duganu u Zagrebu. Ideja je ovoga puta pala na neplodno tlo – Dugan je negativno odgovorio na upit, smatrajući podučavanje pismenim putem nemogućim. Dobronić mu je ipak pokušao poslati nekoliko svojih kompozicija na pregled, no Dugan mu je ih je ubrzo vratio uz isprike i tvrdnje o prevelikoj zaposlenosti.

U pismu Vilka Novaka od 29. 11. 1905. godine⁹ krije se prvi trag ideje o studiju u Pragu. Uz čestitke na položenom ispitu za učitelja teorije glazbe i zbornskog pjevanja za srednje i strukovne škole Novak mu savjetuje da prouči studij orgulja na konzervatoriju u Pragu. Iako je Dobronić u konačnici 1910. upisao drugačiji smjer, moguće je da ga je upravo Novak usmjerio u ovom važnom sljedećem koraku u glazbenom obrazovanju.

⁷ Vidi: Lelja DOBRONIĆ: *Antun Dobronić*, Zagreb: Matica hrvatska, 2000; Rajka DOBRONIĆ-MAZZONI: Djetinjstvo i mladost skladatelja Antuna Dobronića u Jelsi i na Hvaru. Prilog grafi za životopis, *Prilozi povijesti otoka Hvara*, 10 (1997) 1, 211-217.

⁸ Pavao MATIJEVIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 2. 5. 1899, DOBRONIĆ KOR. I/80.

⁹ Vilko NOVAK: Pismo Antunu, Dobroniću, 29. 11. 1905, DOBRONIĆ KOR. I/169.

Skladateljska djelatnost

Uz publicističku djelatnost, najveći dio obrađenih jedinica odnosi se na pisma o Dobronićevoj skladateljskoj djelatnosti te tiskanju, izvedbama i recepciji njegove glazbe. Najraniji spomen izvedbi Dobronićeve djela potječe iz pisma člana Društva hrvatskih književnika Tomislava Ivkaneca od 5. 2. 1906. godine: Ivkanec izvještava skladatelja o povoljnoj recepciji njegove skladbe koja je izvedena među članovima Društva. Ova godina izostaje sa svih trenutnih popisa Dobronićeve skladbe, a Ivkanec joj ne navodi ime, stoga nije poznato o kojem je djelu riječ. Dobronić u skici pisma¹⁰ Đuri Nazoru 6. 8. 1909. spominje još jedno danas izgubljeno djelo, zbirku popijevaka *Jadikovke*, u kontekstu koje se iste godine obratio i Matici dalmatinskoj tražeći financijsku pomoć za njezin tisak. Matica je ovu molbu odbila, pa je moguće da se zbirka kasnije nije ni objavila. Iz nekoliko sačuvanih skica Dobronićeve pisama može se zaključiti kako je Nazoru često opisivao svoj skladateljski rad, pa tako godinu kasnije s ponosom opisuje i novonastalu suitu za gudački kvartet *Vizije i snovi*, danas također izgubljenju.

Niz korespondencija u rasponu od 1910. do 1914. godine dobar je uvid u problematiku tiskanja i objavljivanja djela hrvatskih skladatelja – u prepiskama s prijateljima, domaćim i inozemnim nakladnicima te knjižarama oko objavljivanja Dobronićeve zbirke romanci *Sumorni akordi* kriju se podatci o pregovorima i cijenama tiska, mogućnostima prodaje u Hrvatskoj te recepcije na temelju broja prodanih primjeraka zbirke. Nakon neuspjelih pregovora s knjižarom St. Kugli u Zagrebu tiskanje je dogovoreno s bečkim nakladnikom Eberle & Co.¹¹ Knjižari St. Kugli Dobronić se ponovno vratio s idejom o prodaji zbirke, upitom koji je označio početak vrlo turbulentne četverogodišnje suradnje između skladatelja i knjižare, dijelom zato što je knjižara loše promovirala zbirku, a dijelom zbog slabe zainteresiranosti hrvatske publike za nabavku ovoga djela.

Od prvog spomena izvedbi Dobronićeve djela 1906. godine¹² pa sve do završne godine druge kutije korespondencija obiluje molbama Dobroniću da ustupi partiture radi prepisivanja i izvođenja, opisima koncerata i čestitkama te povoljnim osvrtima na izvedbe njegove glazbe. Sačuvana su pisma mnogih hrvatskih zborova i ansambala, primjerice Hrvatskog glazbenog kluba »Lisinski«, zbora »Mladost« i Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo«, koji su Dobronićeva vokalna djela redovito uvrštavali u svoje programe. Iz navedenih podataka može se zaključiti kako su upravo ova djela, popijevke i zbarska glazba, bila najizvođenija tijekom Dobronićeva života – njegova orkestralna glazba izvodila se vrlo rijetko, uglavnom zbog nedostatka resursa i uvjeta za koncerte simfonijskih djela u Hrvatskoj, što je Dobroniću u pismu 12. 2. 1914. između ostalih turobno opisao i Blagoje

¹⁰ Antun DOBRONIĆ: Skica pisma Đuri Nazoru, 6. 8. 1909, DOBRONIĆ KOR. I/16.

¹¹ Josef EBERLE & Co: Pismo Antunu Dobroniću, 2. 8. 1910, DOBRONIĆ KOR. I/209.

¹² Tomislav IVKANEC: Pismo Antunu Dobroniću, 5. 2. 1906, DOBRONIĆ KOR. I/139.

Bersa.¹³ Dobronić se marljivo trudio organizirati ovakve izvedbe, a tomu je dokaz niz pisama dirigenata, kazališnih intendantata i skladatelja iz raznih hrvatskih i inozemnih gradova koji sa žaljenjem odbijaju izvedbe njegovih orkestralnih djela, djelomično zbog manjka resursa, ali i zbog nedostatka zainteresirane publike koja bi pohodila takve koncerte.

Razočaran stanjem u Hrvatskoj, Dobronić je nastojao proširiti odjek svojih djela u inozemstvo. Korespondencija bilježi niz neuspjelih pokušaja organizacije autorskih večeri i sličnih koncerata u Pragu, Beču, Torinu i Parizu. Obostrano nezadovoljstvo ovom situacijom Dobronić je raspravio u nekoliko pisama s Josipom Štolcerom Slavenskim,¹⁴ koji se suočavao sa sličnim problemima i frustracijama. Neki pokušaji ipak jesu urodili plodom, primjerice koncert pod imenom »Komorna večer Antuna Dobronića«, održan 1922. u bečkoj dvorani Musikverein, na koji je bečka publika reagirala miješano, no predstavlja jedan od rijetkih primjera izvođenja Dobronićeve glazbe u inozemstvu.

Publicistički rad

Do trenutka u kojem se Dobronić etablirao na hrvatskoj sceni kao skladatelj glazbena ga je publika već dobro poznavala kao glazbenog publicista. Svoje prve kritike objavio je još kao mladić u Dalmaciji i za vrijeme studentskih dana u Pragu, a njegovi su radovi pronašli put do svih ondašnjih vodećih dnevnih novina i časopisa o glazbi. Upravo kritike zauzimaju središnje mjesto u Dobronićevoj publicističkoj djelatnosti, a zbog kontinuiranog zagovarivanja ideologije nacionalnog smjera u hrvatskoj glazbi Sanja Majer Bobetko opisala ih je kao ideološko-utilitarističke.¹⁵ Njegova korespondencija upućuje na izvore ponekih ideja i tema o kojima je pisao, ali i na reakcije na objavljene tekstove, među kojima su posebno zanimljive one Franje Kuhača.

Među urednicima časopisa s kojima je Dobronić komunicirao treba izdvojiti Andru Mitrovića, urednika *Glazbenog i kazališnog vjesnika*. Upravo su Mitrovićeva razmišljanja bila poticaj mnogim temama Dobronićevih članaka, poput rasprave *O narodnom duhu u umjetničkoj glazbi*.¹⁶ Njihova sačuvana korespondencija vrlo je obilna, a predstavlja zanimljiv pogled na stanje hrvatske glazbe 20. stoljeća jer Mitrovićeva pisma često sadrže opširne komentare o skladateljima i drugim glazbenicima, politici i aktualnim događajima u hrvatskoj glazbi. Dobronićevi prilozi *Glazbenom i kazališnom vjesniku* otvorili su mu put prema drugim hrvatskim i ino-

¹³ Blagoje BERSA: Pismo Antunu Dobroniću, 12. 2. 1914, DOBRONIĆ KOR. I/344.

¹⁴ Josip ŠTOLCER SLAVENSKI: Pismo Antunu Dobroniću, 4. 12. 1938, DOBRONIĆ KOR. II/600.

¹⁵ Usp. Sanja MAJER-BOBETKO: *Glazbena kritika na hrvatskom jeziku između dvaju svjetskih ratova*, Zagreb: HMD, 1994, 36-37.

¹⁶ Antun DOBRONIĆ: *O narodnom duhu u umjetničkoj glazbi*, *Glazbeni i kazališni vjesnik*, 1 (1904) 2, 9-12.

zemnim časopisima, pa tako počinje pisati i za *Svetu Ceciliju*, *Savremenik*, *Školski vjesnik*, *Jugoslavensku njivu*, *Musical Quarterly* i druge veće časopise onog doba.

Korespondencija upućuje na to da se Dobronić bavio i enciklopedijskim i leksikografskim radom. Pomagao je u prikupljanju podataka za Kuhačev neobjavljeni *Biografski i muzikografski slovník* – Kuhač mu u pismima iz 1906. godine zahvaljuje na biografiji Pavla Matijevića, uz napomene da očekuje i one Slavomira Grančarića i samog Dobronića. Nadalje, sudjelovao je u izradi *Narodne enciklopedije*, za koju je sastavio natuknice o Ivi Tijardoviću, Đuri Nazoru i Josipu Štolceru Slaven-skom.

Kada je riječ o Dobronićevoj misli o ideologiji nacionalnog, vrlo su zanimljiva dva pisma Franje Kuhača¹⁷ upućena Dobroniću kao reakcije na članak *Naša reproduktivna glazbena umjetnost*.¹⁸ Iako je Dobronić u Kuhaču vidio autoritet, u ovim pismima očit je sraz generacija u razmišljanjima dvaju glazbenih pisaca. Kuhač mu je najviše zamjerio stav da narodna glazba nema sama po sebi naročitu umjetničku vrijednost i da ju je stoga potrebno »urediti« elementima zapadnoeuropske umjetničke glazbe. Zaključio je stoga da Dobronić, iako ima neka pohvalna razmišljanja, ipak nije glazbeni patriot. Iz sličnih ga razloga nadalje proziva diletantom i megalomanom, što zaključuje postupni prijelaz odnosa Kuhača i Dobronića iz srdačnog i kolegijalnog u konačno zahlađenje, o kojemu je pisala i Marija Janaček Buljan. Buljan s pravom zaključuje kako su Kuhačevi komentari bili preoštri i kako im temperamentni karakteri i samouvjerenost nisu dozvolili da u konačnici pronađu zajednički jezik, iako su im razmišljanja u načelu bila vrlo bliska.¹⁹

Kako sugerira daljnja korespondencija, Dobronićeva reputacija stečena publicističkim radom rezultirala je čestim upitima drugih kolega skladatelja za osvrte, kritike i komentare aktualnih djela i izvedbi.²⁰ Većina ovih tekstova objavljenja je u *Savremeniku* u suradnji s urednikom Branimirom Livadićem, s kojim je Dobronić također bio u srdačnim odnosima.

Druga strana hrvatske publicističke djelatnosti koju otkriva Dobronićeva korespondencija bili su problemi s kojima su se urednici i voditelji glazbenih časopisa redovito suočavali. Sveprisutni motiv u pismima svih navedenih aktera bio je nedostatak pretplatnika i slaba financijska situacija zbog koje su se troškovi tiskanja jedva pokrivali, a autorima članaka bilo je nemoguće isplaćivati honorare za

¹⁷ Franjo KUHAČ: Pismo Antunu Dobroniću, 10. 7. 1907, DOBRONIĆ KOR. II/542; Franjo KUHAČ: Pismo Antunu Dobroniću, 26. 11. 1907, DOBRONIĆ KOR. II/541.

¹⁸ Prema Mariji Janaček-Buljan, taj je tekst objavljen pod nazivom *Naše glazbene prilike i neprilike* (Drniš: Vlastita naklada, 1908). Usp. Marija JANAČEK-BULJAN: Korespondencija Kuhač-Dobronić, *Arti Musices*, 11 (1980) 1, 40.

¹⁹ Usp. M. JANAČEK-BULJAN: Korespondencija Kuhač-Dobronić, *Arti Musices*, 11 (1980) 1, 37-45.

²⁰ Među ovim korespondentima ističu se Branimir Livadić i Bogomir Kačerovski.

priložene tekstove. Ovaj problem naročito je izražen u pismima Antuna (Ante) Javanda i Milana Zjalića, urednika (1907-1913) *Svete Cecilije*.²¹

Dobronić i cecilijanski pokret

Ideje cecilijanskog pokreta o reformi crkvene glazbe šire se hrvatskim prostorima krajem 19. stoljeća, u prvom redu nastojanjima Miroslava Cugšverta, osnivača i prvog urednika časopisa *Sveta Cecilija* (1877-1878, 1883-1884).²² List je sadržavao i glazbeni prilog koji je uređivao Ivan Zajc, a njegov cilj bio je provesti reformu crkvenog pjevanja na hrvatskim prostorima.²³ Neki od planova bili su prikupljanje i zapisivanje pučkih crkvenih popijevaka, priređivanje kantuala i formiranje crkvenih zborova.²⁴ Vrlo ambiciozni planovi i nedostatak novca rezultirali su privremenim prekidom izlaska časopisa do 1907. godine, kada ga ponovno pokreću zagrebački svećenik Milan Zjalić i Franjo Dugan kao urednik glazbenog priloga. Slabije poznati aspekt Dobronićeva djelovanja koji otkriva korespondencija bio je njegov doprinos cecilijanskom pokretu u Hrvatskoj, u prvom redu pisanjem tekstova za *Svetu Ceciliju*, ali i nekočinom izvještaja i opisa stanja crkvene glazbe u Dalmaciji te nastojanjima da se inicijalne Cugšvertove ideje ponovno prošire i realiziraju. Dobronićev tekst *Orguljaštvo po Dalmaciji*²⁵ našao se već u prvom broju časopisa, a predstavlja samo prvi u dugom nizu njegovih radova za cecilijanski pokret.

Početak 1908. Dobronić je postao članom privremenog odbora novoosnovanog Cecilijanskog društva, a u svojoj novoj ulozi pohađao je katehetske sastanke, na kojima je srčano govorio o pokretu i izlagao svoje ideje o nužnim promjenama u školstvu i crkvenoj glazbenoj djelatnosti. Iz zahvalnog i srdačnog tona Zjalićevih pisama upućenih Dobroniću nakon jednog takvog sastanka u kolovozu 1908. godine vidi se koliko mu je to značilo. Osim pisanja za list i promicanja reformi Dobronić je svoj doprinos pokretu dao i svojim sakralnim opusom koji broji trinaest skladbi.

Razdoblje najaktivnijeg Dobronićeva sudjelovanja u cecilijanskom pokretu bilo je vrijeme njegova boravka u Dalmaciji prije odlaska na studij u Prag. Tijekom i nakon studija Dobronić je svoju pozornost preusmjerio na skladateljsku djelatnost, pa je istraživanja i izvještaje o stanju crkvene glazbe u Dalmaciji potpuno

²¹ Milan ZJALIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 26. 2. 1908, DOBRONIĆ KOR. I/40.

²² Usp. Anđelko MILANOVIĆ: Stota godišnjica Cecilijanskog pokreta, *Sveta Cecilija*, 39 (1969) 2, 45-47.

²³ Usp. Hubert PETTAN: Urednici časopisa »Sv. Cecilija« i glazbenih priloga u njemu, *Sveta Cecilija*, 48 (1978) 2/3, 120-127.

²⁴ Usp. TOMAŠIĆ, Đuro: Ideologija cecilijanstva i zakonodavstvo crkvene glazbe u »Sv. Ceciliji«, *Sveta Cecilija*, 48 (1978) 2/3, 82-86.

²⁵ Antun DOBRONIĆ: Orguljaštvo po Dalmaciji, *Sv. Cecilija*, 1 (1907) 3, 38-40.

obustavio, a njegov doprinos pokretu tada se sveo isključivo na pisanje tekstova za *Svetu Ceciliju*. Dobronić se iz nepoznatih razloga konačno povlači iz časopisa 1917. godine, o čemu govori vrlo ožalošćeno pismo urednika Janka Barleà. Prema svim podacima iz korespondencije može se zaključiti da je Dobronić u godinama svoje suradnje s Cecilijanskim društvom dao vrijedan doprinos formativnom razdoblju drugog vala *Svete Cecilije* i na mnogo načina pomogao u nastojanjima da drugi pokušaj cecilijanske reforme izazove jači odjek na hrvatskim prostorima od onog koncem 19. stoljeća.

Dobronićeva »Povijest glazbe«

Hrvatskoj glazbenoj historiografiji djelom o općoj povijesti glazbe na hrvatskom jeziku do danas je pridonijelo svega nekoliko autora.²⁶ Prvo tiskom objavljeno djelo ovog tipa bila je *Kratka povijest glazbe* Stjepana Hadrovića (1911),²⁷ za kojim su uslijedila izdanja Josipa Andreisa²⁸ i Huberta Pettana²⁹ (1942), a 1994. objavljeno je i dugo zaboravljeno djelo Vjenceslava Novaka koje je nastalo krajem 19. stoljeća.³⁰ Iz Dobronićeve korespondencije vidljiva je svijest glazbenika prve polovice 20. stoljeća o potrebi za ovakvom literaturom, a upravo je on bio jedan od rijetkih koji su se odlučili okušati u tom mukotrpnom poslu. Moguće je da je inicijalnu ideju dobio prilikom susreta s Hatzeom, koji je i sam nastojao obogatiti hrvatsku glazbenu literaturu, no prvi konkretan spomen ovog projekta nalazi se tek u pismu od 3. 5. 1905. godine, šest godina prije objavljivanja Hadrovićeve knjižice.³¹ Svoju je ideju najprije opisao skladatelju Vilku Novaku, a raspravio ju je i sa samim Hadrovićem, koji mu je poslao na uvid vlastito djelo uz molbu za osvrt. Dobronić se ovoga posla prihvaćao u nekoliko navrata sve do 1915. godine, kada se u korespondenciji gubi svaki spomen o pisanju djela.

Kada je 1911. godine objavljena Hadrovićeva knjižica, Dobronić je kontaktirao Maticu hrvatsku u Zagrebu s prijedlogom o djelu o općoj povijesti glazbe. Prijedlog je svesrdno prihvaćen – Dobronić je iz prvoga pokušaja dobio podršku i obećanje vrlo utjecajne institucije oko izdavanja djela. Korespondencija ne nudi objašnjenje zašto je ovu ideju ostavio po strani sve do 1913. godine, kada se ponovno obratio Književno-umjetničkom odboru Matice s istim prijedlogom. Tajnik Ante Javand prihvatio je prijedlog uz uvjet da Dobronić Odboru dostavi detaljan nacrt djela i jedno veće poglavlje. Dobronić je to učinio tek 1915. godine. Odboru je po-

²⁶ Usp. Sanja MAJER-BOBETKO: *Hrvatska glazbena historiografija od početka 20. stoljeća do 1945. godine*, Zagreb: HMD, 2019.

²⁷ Stjepan HADROVIĆ: *Kratka povijest glazbe*, Zagreb: vlastita naklada, 1911.

²⁸ Josip ANDREIS: *Povijest glazbe*, Zagreb: Matica hrvatska, 1942.

²⁹ Hubert PETTAN: *Pregled povijesti glazbe*, Zagreb, 1942.

³⁰ Vjenceslav NOVAK: [*Povijest glazbe*], prir. Sanja Majer-Bobetko, *Croatica*, 25 (1994) 40-41.

³¹ Vilko NOVAK: Pismo Antunu Dobroniću, 3. 5. 1905, DOBRONIĆ KOR. I/168.

slao nacrt i dva poglavlja djela, a u skici popratnog pisma objasnio je kako su ga neodgovorni poslovi onemogućili da se posveti ovom projektu. Ako je i stigao, odgovor Matice nije sačuvan, a spomenuta poglavlja nikada nisu pronađena. Ako je Dobronić ikomu dao ova poglavlja na uvid, ni o tome nema spomena u korespondenciji, stoga ideju o tome kako bi njegova povijest glazbe izgledala možemo stvoriti jedino iz duha njegovih drugih kraćih historiografskih radova.³²

Međunarodna izložba Musik in Leben der Völker u Frankfurtu

Musik in Leben der Völker ime je velike međunarodne izložbe, održane u Frankfurtu na Majni 1927. godine, koja je okupila i prikazala glazbene tradicije naroda diljem svijeta u obliku koncerata te prigodnih izložbi povijesnih dokumenata, muzikalija i glazbala. Bila je to prilika svim zainteresiranim državama da na izložbi predstave simbole svoje glazbene povijesti i izvedbama vlastitih ansambala prikažu glazbu svoje zemlje. Na sudjelovanje je pozvana i tadašnja Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, a poziv od organizatora Ludwiga Kocha i Gerharda Gesemanna³³ primio je upravo Dobronić. Kao posrednik u organizaciji nastupa Kraljevine SHS imao je zadatak pronaći mješoviti zbor koji bi izvodio jugoslavenske narodne popijevke i orkestar za izvedbu suvremenih skladbi jugoslavenskih skladatelja te osigurati potrebne povijesne dokumente i materijale za izložbu. Iako se nastup Kraljevine SHS u konačnici nije ostvario, niz pisama iz 1927. godine daje uvid u Dobronićeve planove i pokušaje da realizira ovu ideju.

Za izvedbu narodnih popijevaka, Dobronić se obratio Prvom hrvatskom pjevačkom društvu »Zora«, a za izvedbe orkestralnih djela Fridriku Rukavini, dirigentu Narodnog kazališta u Zagrebu, od kojeg je 27. veljače primio i pismo pristanka.³⁴ Materijale za izložbu o glazbenoj povijesti kanio je posuditi od Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, koja je odmah pristala ustupiti mu sva tražena izdanja.³⁵ Obratio se također i Franku Cetiniću u Blatu na Korčuli s idejom predstavljanja slika bojnog plesa kumpanije – uz fotografije obećane su mu i snimke koje je trebao načiniti Božidar Širola.³⁶ Poneke materijale Dobronić je pribavio i od intendanta Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku (1927-1933) Petra

³² Osim što je pisao vlastita djela, Dobronić se bavio i prevodenjem sličnih djela, pa je krajem tridesetih godina 20. stoljeća preveo *Histoire de la musique* Paula Landormyja. Autograf prijevoda čuva se u Odsjeku za povijest hrvatske glazbe Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pod signaturom R-199. Zaključci o Dobronićevim historiografskim radovima sumirani su u: Sanja MAJER-BOBETKO: Neke glazbenoestetske koncepcije mladoga Dobronića, *Arti musices*, 13 (1982) 1, 55-67; Sanja MAJER-BOBETKO: Bilješke o glazbenopovijesnim temama u opusu Antuna Dobronića, *Arti musices*, 36 (2005) 2, 235-245.

³³ Ludwig KOCH: Pismo Antunu Dobroniću, 10. 1. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/748.

³⁴ Fridrik RUKAVINA: Pismo Antunu Dobroniću, 27. 2. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/749.

³⁵ Dragutin BORANIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 15. 4. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/740.

³⁶ Franko CETINIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 22. 3. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/777.

Konjovića³⁷ te od direktora opere Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu (1929-1940) Krešimira Baranovića.³⁸

Prve organizacijske poteškoće pojavile su se u svibnju, iako iz korespondencije nije sasvim jasno što se dogodilo. Prilikom pregovora sa »Zorom« nastali su svojevrsni problemi, a organizatori izložbe nisu se složili s alternativnom Dobronićevom idejom da vokalni dio programa izvede neki od frankfurtskih zborova. Iz izvještaja³⁹ u srpanjskom broju *Svete Cecilije* postaje jasno kako su glavni organizacijski problemi bili financijske prirode. Hrvatski glazbenici koji su bili uključeni u organizaciju na čelu s Dobronićem obratili su se Ministarstvu vanjskih poslova radi financijskog pokrića puta i nastupa, no Ministarstvo je odbilo ovaj prijedlog. Korespondencija pokazuje kako su sve uključene osobe, a naročito Dobronić, pokazale golemi entuzijizam prema ovoj ideji, pa je cjelokupni organizacijski posao propao isključivo iz gore navedenoga razloga. Iako se Kraljevina SHS u konačnici službeno oglasila na poziv, ipak nije na izložbi ostala bez predstavnika. Članovi Prvog hrvatskog pjevačkog društva »Zora« u Frankfurt su otputovali o vlastitu trošku i 12. kolovoza održali koncert na kojem su se našla djela F. Dugana, J. Hatzea, F. Gerbića, A. Dobronića i drugih. Reakcije na koncert bile su izrazito dobre. Po povratku u domovinu »Zora« je dočeka trijumfalno – mnogi glazbenici, predstavnici Saveza hrvatskih pjevačkih društava i drugi, okupili su se kako bi proslavili ovaj uspjeh, a »Zorin« barjak okitili su cvijećem primljenim od konzula u Frankfurtu.⁴⁰ Ako je »Zorin« nastup oduševljeno pratila publika s više od 1500 ljudi uz izvrsne kritike domaćih i inozemnim listova, možemo samo nagađati o tome kakav bi odjek imao nastup Kraljevine SHS u opširnoj Dobronićevoj viziji.

Prvi svjetski rat iz kuta Dobronićeve korespondencije

Dobro je poznato da je Prvi svjetski rat dodatno upropastio još otprije slabo hrvatsko gospodarstvo i umjetničke prilike. Mobilizirani Hrvati činili su čak 14 % austrougarske vojske, a koncerte i ostale manifestacije u hrvatskim gradovima zamijenila je mračna ratna atmosfera koja će postupno nestajati tek po završetku rata i raspadu Monarhije. Dobronićeva korespondencija u tom smislu ne donosi ništa novo, no nudi potresna svjedočanstva hrvatskih glazbenika ratnog razdoblja iz prve ruke, ali i njihove napore da probude, oslobode i vrate koncertni život Hrvatske. Stanje u Hrvatskoj samo nekoliko mjeseci nakon početka rata Dobroniću opisuje tajnik Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« Ante Javand – njihovi prostori pretvoreni su u vojarnu, tri četvrtine članova poslano je na ratišta, a ostale je pro-

³⁷ Petar KONJOVIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 5. 4. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/745.

³⁸ Krešimir BARANOVIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 22. 4. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/746.

³⁹ Usp. ***: Razne vijesti. Srbija, *Sv. Cecilija*, 21 (1927) 4, 190.

⁴⁰ Usp. Danijel KATIĆ: Zora u Frankfurtu, *Sveta Cecilija*, 21 (1927) 5, 214.

žeo strah za vlastitu sudbinu, pa je Kolo obustavilo rad.⁴¹ Dio mobiliziranih glazbenika prebačen je u austrougarske vojne orkestre. Upravo su ti orkestri obilježili ratne godine koncertima propagandne i ine glazbe. Nadalje, korespondencija s izvođačima poput sopranistice Paule Kramer⁴² i organizatorima koncerata, primjerice Androm Mitrovićem,⁴³ svjedoči i o nizu na neodređeno odgođenih i otkazanih koncerata, ponovno zbog nedostatka izvođača, prikladnih prostora i potrebnih resursa. Dobroniću je pisao i glazbeni izdavač Milan Obuljen,⁴⁴ opisujući krizu u nakladi muzikalija i radova o glazbi uslijed velike nestašice papira. Da bi se ti skali propagandni napisi, na papir se moralo čekati oko devet mjeseci, pa je Obuljen bio prisiljen odbiti tisak Dobronićeve nove zbirke zborova.

Ansambli koji se najbrže oporavio od novonastalih uvjeta bio je Hrvatski glazbeni klub »Lisinski«. Nakon priskrbljene dozvole za nastavak rada u veljači 1915. započeo je niz dobrotvornih koncerata za pomoć žrtvama rata, a gotovo polovicu programa činila su djela hrvatskih skladatelja.⁴⁵ Predsjednik društva Viktor Benaković povremeno je komunicirao s Dobronićem radi posudbe partitura njegovih zborova koje su se naposljetku često uvrštavale u programe.⁴⁶ No, koncertni život Hrvatske ponovno je zaživio tek tijekom druge polovice rata. Dobronić je primio niz pisama koja opisuju koncerte diljem Hrvatske: Branko Operman donosi detaljan izvještaj⁴⁷ o koncertom životu u Zagrebu spominjući koncert violončelista Jure Tkalčića i klavirista Hermanna Grussa. Na programu su se našla djela Schumanna, Chopina, Saint-Saënsa, Jure Tkalčića i Karla Davidova, a svi prihodi dodijeljeni su djeci vojnika 96. pukovnije u Karlovcu. Piše i o koncertu poljskog klavirista Moriza Rosenthala, no najviše ga se dojmio posjet Richarda Straussa Zagrebu 1916. godine, prilikom kojega je ravnao izvedbom svoje opere *Rosenkavalier*, op. 59 u Kraljevskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu. Iz Osijeka i Varaždina piše mu skladatelj Rikard Schwarz,⁴⁸ uspoređujući koncertni život obaju gradova. Turobni su njegovi prigovori o nepostojanju simfonijskog orkestra, a time i koncerta orkestralne glazbe u Osijeku, gdje je kao dominantnu pojavu u to vrijeme istaknuo bečku operetu. U njegovoj čestitki Dobroniću na izvedbi *Karnevala*, op. 2 na »Simfonijskom koncertu mladih hrvatskih skladatelja« evidentna je velika težnja za sličnim repertoarom u Osijeku. Ovaj simfonijski koncert, uz koncerte Glazbenog kluba »Lisinski« i

⁴¹ Ante JAVAND: Pismo Antunu Dobroniću, 26. 11. 1914, DOBRONIĆ KOR. I/375.

⁴² Paula KRAMER: Pismo Antunu Dobroniću, 30. 4. 1915, DOBRONIĆ KOR. I/408.

⁴³ Andro MITROVIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 22. 5. 1915, DOBRONIĆ KOR. I/410.

⁴⁴ Milan OBULJEN: Pismo Antunu Dobroniću, 27. 5. 1918, DOBRONIĆ KOR. I/500.

⁴⁵ Usp. Vijoleta HERMAN KAURIĆ: Dobrotvorni koncerti Hrvatskoga glazbenoga kluba »Lisinski« – glazbeni repertoar kao odraz promjena političkoga raspoloženja, *Časopis za suvremenu povijest*, 50 (2018) 2, 223-265.

⁴⁶ Viktor BENKOVIĆ: Pismo Antunu Dobroniću, 29. 1. 1914, DOBRONIĆ KOR. I/342.

⁴⁷ Branko OPERMAN: Pismo Antunu Dobroniću, 11. 12. 1916, DOBRONIĆ KOR. I/423.

⁴⁸ Rikard SCHWARZ: Pismo Antunu Dobroniću, 3. 4. 1917, DOBRONIĆ KOR. I/468.

Proljetnog salona, svjedoči o tome kako je hrvatska umjetnička glazba 1916. godine unatoč ratnim prilikama dosegla jedan od svojih vrhunaca.⁴⁹

Zaključak

Dosad obrađena korespondencija Antuna Dobronića pokazala se kao bogat izvor podataka o Dobroniću, njegovim suvremenicima i tadašnjem hrvatskom glazbenom životu. Otkrila je nove detalje o pojedinim poglavljima njegova života, ali i neke dosad nepoznate podatke. Pomoću datuma i lokacija na pismima moguće je doznati i podatke o geografskim kretanjima i radu njegovih suvremenika. Bilo da su skrivene u usputnim digresijama ili predstavljene u obliku izvještaja, u pismima upućenima Dobroniću nalaze se i informacije o koncertnim životima hrvatskih, ali i inozemnih gradova i njihovim glazbenim prilikama. Dobronićeva je korespondencija posvjedočila i o nastanku i izvedbama ponekih njegovih djela, poput suite *Vizije i snovi*, koja su danas izgubljena, pa predstavlja možda i jedini dokaz njihova postojanja. Treba istaknuti i izvore o radu hrvatskih i inozemnih nakladnika, posebice sačuvane račune koji daju uvid u cijene i mogućnosti tiskanja muzikalija u Hrvatskoj.

U okviru ovog istraživanja obradile su se i popisane su dvije od ukupno sedam kutija korespondencije. Jedna od preostalih sadrži Dobronićevu privatnu obiteljsku korespondenciju obrada koje je etički upitna i stoga problematična. Preostale četiri kutije predstavljaju mogućnost nastavka ovog istraživanja i konačno potpunog sređivanja Dobronićeve korespondencije iz ostavštine, posao koji se nadam da ću u budućnosti moći i završiti.

IZVORI I LITERATURA

IZVORI – citirana pisma iz Korespondencije Antuna Dobronića, Zbirka muzikalija i audio-materijala Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu:

- BARANOVIĆ, Krešimir: Pismo Antunu Dobroniću, 22. 4. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/746.
 BENKOVIĆ, Viktor: Pismo Antunu Dobroniću, 29. 1. 1914, DOBRONIĆ KOR. I/342.
 BERSA, Blagoje: Pismo Antunu Dobroniću, 12. 2. 1914, DOBRONIĆ KOR. I/344.
 BORANIĆ, Dragutin: Pismo Antunu Dobroniću, 15. 4. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/740.
 CETINIĆ, Franko: Pismo Antunu Dobroniću, 22. 3. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/777.
 DOBRONIĆ, Antun: Skica pisma Đuri Nazoru, 6. 8. 1909, DOBRONIĆ KOR. I/16.

⁴⁹ O tome više u: Sanja MAJER-BOBETKO: Zagrebački »povijesni koncerti« iz 1916. godine i onodobna hrvatska glazbena kritika, u: Stanislav Tuksar – Monika Jurić Janjik (ur.): *Provi svjetski rat (1914.-1918.) i glazba. Skladateljske strategije, izvedbene prakse i društveni utjecaji*, Zagreb: HMD, 2019, 335-348; Koraljka KOS: Tradicija i novo u hrvatskoj glazbi u prvim desetljećima dvadesetog stoljeća, u: Stanislav Tuksar – Monika Jurić Janjik (ur.): *Provi svjetski rat (1914.-1918.) i glazba. Skladateljske strategije, izvedbene prakse i društveni utjecaji*, Zagreb: HMD, 2019, 41-57.

- IVKANEC, Tomislav: Pismo Antunu Dobroniću, 5. 2. 1906, DOBRONIĆ KOR. I/139.
 JAVAND, Ante: Pismo Antunu Dobroniću, 26. 11. 1914, DOBRONIĆ KOR. I/375.
 Josef EBERLE & Co: Pismo Antunu Dobroniću, 2. 8. 1910, DOBRONIĆ KOR. I/209.
 KOCH, Ludwig: Pismo Antunu Dobroniću, 10. 1. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/748.
 KONJOVIĆ, Petar: Pismo Antunu Dobroniću, 5. 4. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/745.
 KRAMER, Paula: Pismo Antunu Dobroniću, 30. 4. 1915, DOBRONIĆ KOR. I/408.
 KUHAČ, Franjo: Pismo Antunu Dobroniću, 10. 7. 1907, DOBRONIĆ KOR. II/542.
 KUHAČ, Franjo: Pismo Antunu Dobroniću, 26. 11. 1907, DOBRONIĆ KOR. II/541.
 MATIJEVIĆ, Pavao: Pismo Antunu Dobroniću, 2. 5. 1899, DOBRONIĆ KOR. I/80.
 MITROVIĆ, Andro: Pismo Antunu Dobroniću, 22. 5. 1915, DOBRONIĆ KOR. I/410.
 NOVAK, Vilko: Pismo Antunu Dobroniću, 3. 5. 1905, DOBRONIĆ KOR. I/168.
 NOVAK, Vilko: Pismo Antunu Dobroniću, 29. 11. 1905, DOBRONIĆ KOR. I/169.
 OBULJEN, Milan: Pismo Antunu Dobroniću, 27. 5. 1918, DOBRONIĆ KOR. I/500.
 OPERMAN, Branko: Pismo Antunu Dobroniću, 11. 12. 1916, DOBRONIĆ KOR. I/423.
 RUKAVINA, Fridrik: Pismo Antunu Dobroniću, 27. 2. 1927, DOBRONIĆ KOR. II/749.
 SCHWARZ, Rikard: Pismo Antunu Dobroniću, 3. 4. 1917, DOBRONIĆ KOR. I/468.
 ŠTOLCER SLAVENSKI, Josip: Pismo Antunu Dobroniću, 4. 12. 1938, DOBRONIĆ KOR. II/600.
 ZJALIĆ, Milan: Pismo Antunu Dobroniću, 26. 2. 1908, DOBRONIĆ KOR. I/40.

LITERATURA:

- ***: Razne vijesti. Srbija, *Sv. Cecilija*, 21 (1927), 4, 190.
 ANDREIS, Josip: *Povijest glazbe*, Zagreb: Matica hrvatska, 1942.
 DOBRONIĆ-MAZZONI, Rajka: Djetinjstvo i mladost skladatelja Antuna Dobronića u Jelsi i na Hvaru. Prilog građi za životopis, *Prilozi povijesti otoka Hvara*, 10 (1997) 1, 211-217.
 DOBRONIĆ-MAZZONI, Rajka: Uz 100. obljetnicu rođenja Dore Pejačević: pisma Dore Pejačević Antunu Dobroniću, *Arti musices*, 17 (1986) 1, 137-142.
 DOBRONIĆ, Antun: O narodnom duhu u umjetničkoj glazbi, *Glazbeni i kazališni vjesnik*, 1 (1904) 2, 9-12.
 DOBRONIĆ, Antun: Orguljaštvo po Dalmaciji, *Sv. Cecilija*, 1 (1907) 3, 38-40.
 DOBRONIĆ, Lelja – DOBRONIĆ, Draško – DOBRONIĆ-MAZZONI, Rajka: *Antun Dobronić: 1878-1955: Popis glazbenih djela*, Zagreb, vlastita naklada, 1974.
 DOBRONIĆ, Lelja: *Antun Dobronić*, Zagreb: Matica hrvatska, 2000.
 HADROVIĆ, Stjepan: *Kratka povijest glazbe*, Zagreb: vlastita naklada, 1911.
 HERMAN KAURIĆ, Vijoleta: Dobrotvorni koncerti Hrvatskoga glazbenoga kluba »Lisinski« – glazbeni repertoar kao odraz promjena političkoga raspoloženja, *Časopis za suvremenu povijest*, 50 (2018) 2, 223-265.
 JANAČEK-BULJAN, Marija: Korespondencija Kuhač-Dobronić, *Arti musices*, 11 (1980) 1, 37-45.
 KATIĆ, Danijel: Zora u Frankfurtu, *Sv. Cecilija*, 21 (1927) 5, 214.
 KOS, Koraljka: Tradicija i novo u hrvatskoj glazbi u prvim desetljećima dvadesetog stoljeća, u: Stanislav Tuksar – Monika Jurić Janjik (ur.): *Prvi svjetski rat (1914.-1918.) i glazba. Skladateljske strategije, izvedbene prakse i društveni utjecaji*, Zagreb: HMD, 2019, 41-57.

- MAJER-BOBETKO, Sanja: Neke glazbenoestetske koncepcije mladoga Dobronića, *Arti musices*, 13 (1982) 1, 55-67.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Korespondencija Josip Štolcer Slavenski – Antun Dobronić, *Međimurje*, 17 (1988) 13/14, 130-137.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: *Glazbena kritika na hrvatskom jeziku između dvaju svjetskih ratova*, Zagreb: HMD, 1994.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Bilješke o glazbenopovijesnim temama u opusu Antuna Dobronića, *Arti musices*, 36 (2005) 2, 235-245.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: *Hrvatska glazbena historiografija od početka 20. stoljeća do 1945. godine*, Zagreb: HMD, 2019.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Zagrebački »povijesni koncerti« iz 1916. godine i onodobna hrvatska glazbena kritika, u: Stanislav Tuksar – Monika Jurić Janjik (ur.): *Prvi svjetski rat (1914.-1918.) i glazba. Skladateljske strategije, izvedbene prakse i društveni utjecaji*, Zagreb: HMD, 2019, 335-348.
- MIHALIĆ, Tatjana (ur.): *Antun Dobronić: 1878. – 1955.: katalog djela u fondu Zbirke muzikalija i audiomaterijala Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu*, Zagreb: NSK, 2008.
- MILANOVIĆ, Anđelko: Stota godišnjica Cecilijanskog pokreta, *Sveta Cecilija*, 39 (1969) 2, 45-47.
- NOVAK, Vjenceslav: [Povijest glazbe], prir. Sanja Majer-Bobetko, *Croatica*, 25 (1994) 40-41, 1-200.
- PALAVERSIĆ, Pavao (ur.): *Antun Dobronić. Zbornik radova povodom 40. obljetnice smrti*, Jelsa: Matica hrvatska, 1995.
- PETTAN, Hubert: Urednici časopisa »Sv. Cecilija« i glazbenih priloga u njemu, *Sveta Cecilija*, 48 (1978) 2/3, 120-127.
- RAKITIĆ, Andrea: *Iz korespondencije Antuna Dobronića u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu*, diplomski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2021.
- TOMAŠIĆ, Đuro: Ideologija cecilijanstva i zakonodavstvo crkvene glazbe u »Sv. Ceciliji«, *Sveta Cecilija*, 48 (1978) 2/3, 82-86.

*Summary*FROM THE CORRESPONDENCE OF ANTUN DOBRONIĆ (1878-1955):
CONTRIBUTION TO A BIOGRAPHY

The correspondence of Antun Dobronić in the National and University Library in Zagreb is a source for a multitude of data on the life and work of this composer and the state of Croatian music in the first half of the 20th century. Listing, cataloguing, and analysis of 792 units of material from the first two boxes of correspondence, covering the period from 1887 to 1929, resulted in the emergence of new details on the life of Dobronić and his work in composition. This data enables us to supplement already known facts and look at them from a new perspective, and they also present some lesser-known aspects of his work, such as his work on the general history of music, organizing performances of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes for the international music exhibition *Musik in Leben der Völker* in Frankfurt, and the contribution by Dobronić to the Cecilian movement in Croatia. The letters also contain descriptions, comments, and reviews on the work of composers, concert life, as well as publishing and publicist work in Croatia and are, therefore, a contribution to the reconstruction of the history of Croatian music in the first half of the 20th century.